
слід вважати термін «постанови суду», який використовується в науці цивільного процесуального права.

Отже, проаналізувавши все вище викладене доцільно замінити назви глави 7 розділу III ЦПК України “Судові рішення” на назву “Судові постанови” і назви статті 208 ЦПК України “Види судових рішень” відповідно на назву “Види судових постанов”, оскільки визначення всіх актів суду поняттям “рішення” призводить до термінологічної плутанини, у зв’язку з тим, що серед їх різновидів можна виділити рішення, ухвалу і судовий наказ, кожне з яких має своє завдання, зміст, порядок винесення і значення в цивільному судочинстві, і тому не можливо різні за своєю сутністю акти суду визначати одним поняттям – судові рішення[3, 88].

Література:

1. Шиманович О.М. Поняття, види та роль судових рішень у захисті прав і свобод людини і громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб, інтересів суспільства і держави. / О.М. Шиманович // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2004. - № 60-62. - С. 22-25
2. Андронов І.В. Питання класифікації рішень суду в цивільному процесі України. / І.В. Андронов // Університетські наукові записки. – 2006. - № 3-4 (19-20). - С. 204-207
3. Цивільно-процесуальний кодекс України : за станом на 15 червня 2007 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – Х. : ПП Ігвіні, 2007. – 176 с.

Науковий керівник - Діденко Лариса Василівна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного та господарського права і процесу

ОБ’ЄКТИ СУДОВОГО ЗАХИСТУ У ЦИВІЛЬНІЙ СПРАВІ

*Ратушна Богдана Петрівна,
старший викладач кафедри цивільного права
та процесу юридичного факультету
Львівської комерційної академії*

Право на судовий захист може бути належно реалізоване лише при наявності у позивача суб’єктивної юридичної заінтересованості, яка детермінується об’єктами судового захисту, якими відповідно до ст.3 Цивільного процесуального кодексу України є права, свободи та інтереси особи. Інтерес як об’єкт судового захисту не часто зустрічається у судовій практиці і є специфічним об’єктом судового захисту. Це викликає потребу відмежувати інтерес як об’єкт судового захисту від суб’єктивної юридичної заінтересованості, яка будучи мотивом, підставою вступу особи у процес, є визначальною для реалізації конституційного права особи на звернення до суду.

Метою цього наукового дослідження є з’ясування поняття та видів інтересу, його відмінностей від такої правової категорії як юридична заінтересованість.

Стан дослідження: дослідження у вказаному напрямі здійснювались такими вченими як Комаров В.В., Сакара Н.Ю., Малько А.В., Субочев В.В та інші. Однак активність в напрямі дослідження цих питань не є суттєвою, тому завданням даної статті є вивчення існуючих прогалин у законодавчому визначенні поняття та суті інтересу як самостійного об’єкта судового захисту.

Характерною ознакою позовного провадження у цивільних справах є спір про право цивільне. Спір завжди передбачає наявність двох сторін – позивача та відповідача, які займають різні позиції до предмета спору.

Сторони є суб'єктами конституційного права на судовий захист.

Право на судовий захист – це спосіб захисту прав, свобод і законних інтересів учасників суспільних правовідносин – фізичних та юридичних осіб [2, 685].

Суб'єктивна юридична заінтересованість позивача є визначальною для реалізації конституційного права особи на звернення до суду. Така заінтересованість є підставою, мотивом вступу в процес. Заінтересованість має бути пряма (а не опосередкована), особиста і актуальна.

Юридична заінтересованість сторін детермінується *об'єктами* судового захисту, якими відповідно до ст.3 Цивільного процесуального кодексу України є права, свободи та інтереси особи.

Суб'єктивне право як об'єкт захисту – це закріплені в нормах об'єктивного права юридичні можливості людини, необхідні для її існування і розвитку.

Свобода є окремим об'єктом судового захисту. Конституція України розрізняє права людини і громадянина та її свободи. Тому доречно зазначити, що свобода людини загалом є первинним поняттям у системі прав людини та громадянина. Звідси можна стверджувати, що відповідно до Конституції України, свободу людини як юридичну категорію, характеризують такі основні риси:

- люди вільні від свого народження, ніхто не має права порушувати їхні природні права, до того ж саме держава у демократичному суспільстві є головним гарантом свободи людини;
- людина вільна робити все, за винятком того, що прямо заборонено чинним законодавством [7, 289];
- люди мають рівні можливості, що закріплені правом. Водночас свобода людини як об'єктивна реальність далеко виходить за межі, врегульовані правом і має свої витoki в системі інших соціальних норм, що панують у демократичному суспільстві.

У ширшому значенні свобода характеризує загальний стан людини, її соціальний статус. У вузькому правовому тлумаченні свобода є можливістю людини вчиняти певні конкретні дії в межах, встановлених правом. Можливості такого роду, що надаються нормами чинного права, мають назву суб'єктивних прав людини [4, 170-171].

Окремим та самостійним об'єктом судового захисту є *інтерес*. Слід зазначити, що чинний ЦПК не вказує на те, що інтерес як об'єкт судового захисту має бути охоронюваним законом, що слушно вважається недоліком ст.3 ЦПК [10,82-86]. Разом з тим, Цивільний кодекс України дещо проливає світло на це питання, зазначивши у ч.2 ст. 15, що об'єктом захисту є не будь-який інтерес, а лише той, що не суперечить загальним засадам цивільного законодавства.

Інтерес як об'єкт судового захисту – надзвичайно багатогранний феномен правового життя суспільства, який проявляє себе в різних сферах і галузях права, у повсякденному житті кожного з нас. Однак, законодавець не дає визначення поняття та суті законного інтересу, що викликає певний науковий ентузіазм у процесуалістів. Зокрема, з цього приводу висловлене міркування про те, що законний інтерес – це простий правовий дозвіл, у більшості своїй формально в законодавстві не закріплений, не має системи, носить невизначений характер, пов'язується в основному з такою формою реалізації права як використання; має диспозитивний характер, виступає не основним, але іноді не менш важливим шляхом задоволення

стремління і потреб громадян; є менш досконалою формою опосередкування різних намірів, виступає менш чітким і юридично забезпеченим, але часто більш глибоким підспособом правового регулювання [6, 30-36].

Конституційний Суд України, даючи офіційне тлумачення окремих положень ч.1 ст.4 ЦПК України від 1963р. (справа про охоронюваний законом інтерес) від 1 грудня 2004р. № 18 – рп/2004 (справа № 1-10/2004), здійснив системний аналіз, відповідно до якого поняття «охоронюваний законом інтерес» у всіх випадках вживання його у законах України у логічно-смісловому зв'язку з поняттям «права» має один і той самий зміст. З урахуванням цих міркувань Конституційний Суд України вирішив, що поняття «охоронюваний законом інтерес» треба розуміти як прагнення до користування конкретним матеріальним та/або нематеріальним благом, як зумовлений загальним змістом об'єктивний і прямо не опосередкований у суб'єктивному праві простий легітимний дозвіл, що є самостійним об'єктом судового захисту та інших засобів правової охорони з метою задоволення індивідуальних і колективних потреб, які не суперечать Конституції і законам України, суспільним інтересам, справедливості, добросовісності, розумності та іншим загально-правовим засадам [9].

Отже, поняття „охоронюваний законом інтерес” (у вузькому розумінні цього слова) у логічно-смісловому зв'язку з поняттям «право» означає правовий феномен, який:

- а) виходить за межі змісту суб'єктивного права;
- б) є самостійним об'єктом судового захисту та інших засобів правової охорони;
- в) має на меті задоволення усвідомлених індивідуальних і колективних потреб;
- г) не може суперечити Конституції і законам України, суспільним інтересам, загальноновизнаним принципам права;
- д) означає прагнення (не юридичну можливість) до користування у межах правового регулювання конкретним матеріальним та /або нематеріальним благом;
- е) розглядається як простий легітимний дозвіл, тобто такий, що не заборонений законом. Охоронюваний законом інтерес регулює ту сферу відносин, заглиблення в яку для суб'єктивного права законодавець вважає неможливим або недоцільним.

Різновидом законного інтересу є громадський інтерес, який, на думку Сакари Н.Ю., є самостійним та специфічним об'єктом захисту, що становить собою суб'єктивні права, свободи або інтереси, які одночасно належать кожній особі, як члену суспільства чи певної спільноти та суспільству чи спільноті взагалі, тобто „мета-індивідуальні” права, свободи або інтереси [11, 6].

Німецький вчений Урліх Ферсте вказує, що громадський інтерес має місце завжди тоді, коли рішення стосується більшого кола населення або економічного життя, а також може потягнути за собою соціальні наслідки [5].

Ознакою права громадського інтересу є недостатня захищеність певних інтересів, зокрема, такими є екологічні інтереси, інтереси споживачів тощо [1, 32-37]. Зокрема, відповідно до Оргуської Конвенції «Про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля», ратифікованої Україною у 1999р., громадський екологічний інтерес є самостійним об'єктом судового захисту. Держава повинна забезпечити представникам громадськості доступ до адміністративних або судових процедур для оскарження дій або бездіяльності приватних осіб і громадських органів, котрі порушують положення національного законодавства, що стосується навколишнього

середовища [3, 52-54]. При цьому громадськість не повинна формулювати свою заінтересованість, оскільки остання презюмується.

Слід зауважити, що у ст.3 ЦПК України вказується на існування не громадського, а суспільного інтересу. Видається, що поняття „громадський” та „суспільний” інтерес є синонімами, тому вважаємо за можливе використання будь-якого з цих термінів для позначення інтересу, що має значення для широкого кола осіб, громади, суспільства в цілому.

Охоронюваний законом інтерес є однорідним об'єктом судового захисту у справах окремого провадження, що обумовлює єдність природи цього виду провадження як специфічного різновиду судочинства [8, 240]. Як слушно вважає Комаров В.В., судовий захист деяких благ – охоронюваних законом інтересів – штучно віднесено до судової юрисдикції. Зокрема, справи про усиновлення розглядаються в порядку окремого провадження, хоча тут не потрібні юрисдикційні повноваження суду. При розгляді цих справ, а рівно ж усіх інших справ окремого провадження суб'єктивні права не можуть бути об'єктом захисту. В окремому провадженні суд здійснює встановлення фактів (станів), що мають юридичне значення, а, отже, займається управлінською, а не правосудною діяльністю [8, 236].

Отже, законний інтерес та юридична заінтересованість є різними правовими категоріями.

Законний інтерес є специфічним об'єктом судового захисту, який слід відмежовувати від юридичної заінтересованості як підстави вступу у цивільну справу з таких міркувань.

Юридична заінтересованість – це мотив, підстава вступу у процес. Вона є обов'язковим атрибутом особистісної характеристики сторін у кожній цивільній справі незалежно від того, що є об'єктом судового захисту – права, свободи чи інтереси. Юридична заінтересованість відображає очікування особи від результатів судового розгляду. Вона має бути пряма (а не опосередкована), актуальна і особиста.

Сутністю юридичної заінтересованості особи є можливість безпосереднього впливу рішення суду на права та обов'язки, свободи та інтереси позивача та відповідача. Юридична заінтересованість сторін є полярною, її збіг призводить до припинення спору та закриття провадження у справі.

Законний інтерес - це зумовлений загальним змістом об'єктивний і прямо не опосередкований у суб'єктивному праві простий легітимний дозвіл, що є самостійним об'єктом судового захисту. Законний інтерес може стосуватись як однієї особи, так і необмеженого кола осіб, в цьому разі він називається суспільним чи громадським.

Законний інтерес як окремих і самостійний об'єкт судового захисту зустрічається далеко не у кожній цивільній справі позовного провадження, що свідчить про його унікальність та рідкісність. То чи слід зосереджувати увагу на дослідженні таких об'єктів судового захисту, про які майже не йдеться у судовій практиці?

Видається, що судовий захист законного інтересу як самостійного об'єкта для практики українського цивільного процесу у недалекому майбутньому набуде широкого застосування.

Передвісником цього мають стати подальші кроки українського законодавця в напрямі вдосконалення моделі цивільного судочинства, спрощення процедур доступу до правосуддя у цивільних справах.

Такі кроки слід здійснювати з урахуванням світових тенденцій модернізації моделі цивільного процесу, зокрема відповідно до вимог пункту 1 статті 6 Європейської конвенції про захист прав та основоположних свобод людини, де

закріплено право на справедливий судовий розгляд, яке полягає в тому, що кожен при вирішенні питання щодо його цивільних прав та обов'язків має право на справедливий публічний судовий розгляд протягом розумного строку незалежним та неупередженим судом, створеним на підставі закону.

Як видається, швидке та ефективне застосування таких кроків безперечно оптимізує процес звернення фізичних та юридичних осіб до суду за захистом і такого специфічного об'єкта як законний інтерес.

Література:

1. Балушка Н., Ванькович С. Право громадського інтересу у сфері охорони довкілля // Вісник екологічної адвокатури, Львів, №20, 2002.
2. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю.С. Шемшученка. - Київ : Видавництво «Юридична думка», 2007.- 990 с.
3. Козак З., Тустановська І., Доступ до правосуддя з питань довкілля, посібник, - Львів: «Екоправо - Львів» - 2002. - 159 с.
4. Колодій А.М., Олійник О.Ю., Права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні, Київ, Правова єдність, Всеукраїнська асоціація видавців, 2008.- 350 с.
5. Kommentar zur Zivilproze (ordnung. Herausgegeben von Hans-Joachim Musielak. Verlag Franz Vahlen Munhen 1999. Seite 386)
6. Малько А.В., Субочев В.В. Законний інтерес и юридическая обязанность // Государство и право. – 2007. - № 2.
7. Монтеске Ш. О духе законов. Изб..соч., М., 1995. – 543 с.
8. Проблемы науки гражданского процессуального права// под ред. проф. В.В.Комарова, Х.: «Право», 2002.
9. Рішення Конституційного Суду України від 1.12.2004р. № 18-рп/2004
10. Сакара Н.Ю.Право на звернення до суду за судовим захистом // Сучасні проблеми юридичної науки: стан і перспективи розвитку // Тези доповідей та наукових повідомлень учасників наукової конференції молодих вчених та здобувачів – Харків; Національна юридична академія України, 2005.
11. Сакара Н.Ю. Проблема доступності правосуддя у цивільних справах // Автореф. дис.канд. юр.наук, Харків, 2006.

МИТНЕ ПОСЕРЕДНИЦТВО

Резнікова Вікторія Вікторівна,

*к.ю.н., доцент кафедри трудового, земельного та господарського права
Хмельницького університету управління та права*

Розвиток зовнішньоекономічних відносин безпосередньо пов'язаний з переміщенням через митний кордон України товарів, предметів, транспортних засобів, що, в свою чергу, надає певних особливостей тому комплексу відносин, який виникає під час переміщення. Створення умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності можливо лише при забезпеченні реалізації прав, свобод та законних інтересів суб'єктів митних відносин. Конституційні норми щодо визнання пріоритетності прав і свобод людини передбачають демократизацію відносин між громадянами та органами влади. Водночас вкрай неефективним залишається дія цього нормативного механізму при наданні послуг як митними органами України, так і суб'єктами посередництва. Отже, забезпечення стабільного економічного